

Vanavond neem ik u mee in het leven van mijn vader, die de oorlog **overleefde**, maar de oorlog heeft **hem** nooit **losgelaten**.

Ik ben geboren en opgegroeid in Israël, maar mijn vader kwam uit een Joods gezin uit Zutphen. Na de HBS ging hij als dienstplichtige het leger in, waar hij een officiersopleiding kreeg. Bij het uitbreken van de oorlog **vocht** hij bij de Grebbeberg. Na de capitulatie werd hij **krijgsgevangene** in Duitsland. Later keerde hij terug naar het **bezette** Nederland.

Aanvankelijk bleef het leven voor **Joden** nog redelijk. Maar langzaam veranderde alles. Er kwamen **regels**. Registratieplicht, Bordjes: "Voor Joden verboden". De Jodenster, Oproepen voor tewerkstelling. **Stap voor stap werd hun wereld kleiner**.

Mijn vader probeerde onder te duiken. Maar eind 1942 werd hij **verraden** en opgepakt. Hij kwam terecht in Westerbork.

Van daaruit vertrokken de treinen naar het **oosten**.
We weten nu wat dat betekende: **vernietiging en dood**.

Mijn vader werd ingedeeld bij de Ordedienst. Dat betekende **uitstel** van deportatie. Maar het gaf **geen** zekerheid. Alleen **tijd!**

Drie weken later moest hij met een groep naar Apeldoorn. Daar werd het Joods psychiatrisch centrum ontruimd. Meer dan **1300** patiënten en medewerkers werden die nacht weggevoerd naar **Auschwitz**. Wat mijn vader daar heeft meegemaakt, heeft hij nooit kunnen vertellen. In zijn agenda schreef hij slechts: "**Hier zwijg ik over.**"

Hij zag velen vertrekken. Ook familie.
Hij schreef: "Het zal niet lang meer duren voordat het Nederlandse Jodendom is **geliquideerd**."

Via zijn broer in Palestina kwam hij op een **speciale** lijst terecht en werd hij naar **Bergen-Belsen** gebracht. Daar verbleef hij in een afdeling voor Joden die mogelijk geruild konden worden. Maar van **ruilen kwam niets terecht**.

Zijn barak stond vlak bij het crematorium.
Dag en nacht **rook** hij de geur van verbrande mensen.

In april 1945, toen de oorlog zijn **einde** naderde, werden **duizenden** gevangenen op transport gezet richting Theresienstadt. De trein waar mijn vader inzat, reed dagenlang, doelloos rond. Hij schreef:

“Veertien dagen zaten wij in de trein. **Veertien** dagen van honger en **doodsangst**.

Wie nog kon lopen, probeerde te overleven.

Wie dat niet kon... **crepeerde**. Meer dan **driehonderd** mensen stierven.” Op 23 april kwam de bevrijding. **Russische** soldaten bereikten de trein. De **overlevenden** kwamen terecht in het plaatsje Tröbitz. De eerste dagen draaide alles om **eten**. Daarna schreef mijn vader dat hij weer kon lezen. En ook: “Er wordt veel over **haat** gesproken, maar ik kan nog steeds **niet goed haten**.”

Toen hij zag dat een soldaat de **Jodenster** van iemand aftrok, beseftte hij dat hij die zelf **ook** nog droeg. Hij haalde hem eraf. En voor het eerst kwamen de **tranen**.

Toen hij weer enigszins op krachten was, begon hij aan de terugweg.

Op een **fiets** legde hij meer dan **700** kilometer af, door het verwoeste Europa.

Op 4 juni 1945 kwam hij aan in Eefde.

Hij had het **overleefd**.

Maar thuiskomen betekende **niet** dat alles voorbij was.

Veel familie en vrienden **waren er niet meer**.

En in Nederland was er weinig begrip voor wat hij had doorgemaakt.

Er was nog **antisemitisme**. Iemand riep nog tegen mijn vader: “Jammer dat Hitler niet alle Joden heeft vermoord”.

Mijn vader voelde zich hier **niet meer thuis**.

Hij vertrok naar Nederlands-Indië, waar hij mijn moeder ontmoette.

In 1949 trouwden zij. Daarna gingen zij naar **Israël**, waar **ik**, mijn zussen en mijn kinderen geboren zijn.

Mijn vader probeerde de oorlog **achter** zich te laten. Maar de oorlog liet hem **nooit los**.

Hij overleed op jonge leeftijd.

Herdenken betekent dat wij persoonlijke verhalen blijven vertellen.

Dat wij benoemen wat er is gebeurd.

En dat wij blijven **beseffen** wat **oorlog** met mensen **doet**.

Want zolang wij hen herinneren,

blijven zij bij ons.

Manja Windmuller

4 mei 2024